

LAGUTSKOTTETS UTLÅTANDE 22/2005 rd

Statsrådets utredning med anledning av kommissionens grönbok om tillämplig lag och behörig domstol i mål om äktenskapsskillnad

Statsrådets utredning med anledning av grönboken Arv och testamente

Till stora utskottet

INLEDNING

Remiss

Stora utskottet sände de två utredningarna från statsrådet till lagutskottet för eventuella åtgärder. Utskottet beslutade behandla ärendena samtidigt.

- Statsrådets utredning med anledning av kommissionens grönbok om tillämplig lag och behörig domstol i mål om äktenskapsskillnad (E 63/2005 rd), som sändes till utskottet den 7 september 2005,

- Statsrådets utredning med anledning av grönboken Arv och testamente (E 75/2005 rd), som sändes till utskottet den 23 september 2005.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Tuomo Antila och lagstiftningsråd Markku Helin, justitieministeriet
- professor Eva Gottberg.

STATSRÅDETS UTREDNINGAR

Kommissionens grönböcker

E 63/2005 rd

Syftet med grönboken är att inleda ett omfattande samråd om tillämplig lag och behörig domstol i äktenskapsmål. Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 ("Bryssel II a-förordningen") innehåller regler bl.a. om vilken medlemsstats domstolar som är behöriga i äktenskapsmål. Däremot finns det inte några lagvalsregler för äktenskapsmål. Det betyder att den tillämpliga lagen bestäms enligt varje lands nationella lagstiftning. Grönboken noterar att avsaknaden av lagvalsregler i gemenskapen kan ge upphov till ett

antal problem vid internationella skilsmässor. Med hänsyn till att de nationella lagvalsreglerna är så olika är det ofta svårt att förutse vilken nationell lag som kommer att gälla i ett visst fall. Ett annat problem är att parterna har för lite valfrihet och att det finns risk för resultat som inte svarar mot medborgarnas berättigade förväntningar.

E 75/2005 rd

Kommissionen vill genom grönboken inleda ett omfattande samråd angående legala arvsordningar eller testamentariska ordningar med internationella aspekter. Den anser att det behövs

harmoniserade bestämmelser på unionsnivå. De flesta arvsärenden avgörs utan tvister och därför skulle det inte vara tillräckligt att anta gemenskapslagstiftning som endast gäller vilken domstol som har behörighet att avgöra arvstvister samt erkännande och verkställighet av domstolens beslut, utan den bör också behandla erkännande av handlingar i ärenden som handläggs utanför domstol. För att eliminera administrativa och praktiska hinder bör man överväga att skapa ett europeiskt certifikat om arv.

Lagvalsreglerna måste enligt kommissionen ha allmän karaktär. De ska med andra ord också gälla andra än gemenskapsinterna situationer.

Regeringens ståndpunkt

Regeringen anser inte att det är helt nödvändigt med gemenskapslagstiftning för äktenskapsmål. Problemen med olika lagvalsregler i medlemsstaterna har åtminstone hittills varit relativt få. Att samordna lagvalsreglerna kan ge upphov till nya problem i och med att villkoren för äktenskapsskillnad i många EU-länder är klart strängare än hos oss.

Regeringen ser preliminärt positivt på att gemenskapslagstiftningen om domstols behörighet i äktenskapsmål ses över så att makarnas rätt att avtala om vilket lands domstol skilsmässan ska tas upp i begränsas.

Regeringen tillstyrker harmoniserade lagvalsbestämmelser på unionsnivå om arvsordning och testamente. Vidare är det nödvändigt att man i det här sammanhanget lagstiftar om internationell behörighet i fråga om arvsordning och testamente och att en medlemsstats avgörande i ett ärende av detta slag ska erkännas i de övriga medlemsstaterna. Det är också bra med ett europeiskt certifikat om arv som visar vilka arvingarna är och som boutredningsmannen kan bevisa sin behörighet att utreda dödsboet med.

Den lag som gäller på arvlåtarens vistelseort vid dödsfallet bör ges stor tyngd när man lagstiftar om tillämplig lag på arvsordningen, anser regeringen. Anknytningskriteriet vistelseort bör kompletteras med andra anknytningskriterier för att lagen i den stat som arvlåtaren kan anses ha haft den närmaste anknytningen till så ofta som möjligt ska vara den tillämpliga lagen. Arvlåtaren bör få rätt att inom vissa gränser bestämma vilken lag som ska tillämpas på arvsordningen.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

De multinationella familjerna blir hela tiden fler i dagens värld. Det bereder i regel inga problem att bilda familj, men när familjer splittras vid skilsmässa eller dödsfall uppstår det ofta problem, också juridiska. Kommissionens förslag till unionslagstiftning om ett område med frihet, säkerhet och rättvisa har under de senaste åren klart koncentrerats på säkerhetsfrågor. I de aktuella grönböckerna utreder kommissionen för första gången de problemsituationer som unionsmedborgarna kan råka i när det inte finns gemensamma lagvalsregler för äktenskapsmål eller arvsskifte. Utskottet anser att familje- och arvsrättsliga frågor helt klart är ett rättsområde där avsaknaden av bestämmelser inte direkt inverkar på den inre marknadens funktion men där

den kan vara till omåttligt besvär för enskilda människor. Det bildas internationella familjer och det blir allt vanligare att familjer flyttar från ett land till ett annat, men man kommer inte att tänka på att det kan skilja sig en hel del i lagstiftningen om privatlivet i olika länder och att nuvarande regler inte tillåter val av tillämpliga bestämmelser.

Regeringen anser i sin kommentar att det inte behövs harmoniserade lagvalsbestämmelser för äktenskapsmål. Bryssel IIa-förordningen föreskriver om behörig domstol i äktenskapsmål, men det finns inga harmoniserade bestämmelser om tillämplig lagstiftning, utan den bestäms enligt respektive medlemsstats nationella lagstiftning. Det varierar stort i lagstiftningen om äktenskapsskillnad mellan modeller som utgår från

skuldprincipen och den nordiska skilsmässomodellden. Lagutskottet ser ingen anledning att ge sig in på en harmonisering av lagvalsreglerna i äktenskapsmål som bara skulle väcka starka passioner, men anser det ändå viktigt att de problem som påtalas i grönboken får en lösning, t.ex. att makarna i ett mål om äktenskapsskillnad får välja den medlemsstat som forum som de har tillräckligt starka band med. Det skulle garantera att medborgarna har en adekvat uppfattning om sin rättsliga ställning och tillgodose rättssäkerheten vid domstolsbehandlingen. På så sätt skulle man också undvika ett konstlat shoppande mellan forum t.ex. för att påskynda en skilsmässa. Utskottet tillstyrker också att bestämmelserna om behörighet i Bryssel IIa-förordningen ses över till den del de gäller unionsmedborgare bosatta i tredje länder.

Till skillnad från lagstiftningen om äktenskapsskillnad tillstyrker regeringen en harmonisering av lagvalsreglerna om arvsordning och

testamente. Arvs- och testamentsrätten handlar framför allt om förmögenhetsrättsliga frågor och om ömsesidigt erkännande av beslut om dem. Utskottet är övertygat om att klara bestämmelser om behörighet och erkännande kan undanröja många av de nuvarande problemen, men det blir helt säkert inte lätt att få dem antagna. Men utskottet understryker att lagvalsreglerna om arvsordning och testamente bör harmoniseras utan att det får indirekta effekter för den nationella lagstiftningen på området. Utskottet tillstyrker också förslaget i Haagprogrammet till ett europeiskt certifikat om arv som på ett enkelt sätt kan eliminera många administrativa och praktiska hinder.

Utlåtande

Utskottet meddelar

att utskottet instämmer i statsrådets ståndpunkt.

Helsingfors den 11 november 2005

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Tuija Brax /gröna
medl. Esko Ahonen /cent
Leena Harkimo /saml
Lasse Hautala /cent
Tatja Karvonen /cent
Petri Neittaanmäki /cent
Heli Paasio /sd
Lyly Rajala /saml

Tero Rönni /sd
Petri Salo /saml
Pertti Salovaara /cent
Minna Sirnö /vänst
Timo Soini /saf
Astrid Thors /sv
Marja Tiura /saml.

Sekreterare var

utskottsråd Kirsi Pimiä.